

РИЗИКИ ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ
У ВИМІРІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ

RISKS OF IMPORT DEPENDENCE IN THE DIMENSION OF FOOD SECURITY

У статті ідентифіковано чинники впливу на стан продовольчої безпеки держав-імпортерів в сучасну добу через механізми міжнародної торгівлі продовольством. Результати дослідження показали, що вплив імпорту продовольчих товарів на стан продовольчої безпеки здійснюється завдяки високому рівню волатильності цін на світових ринках продуктів харчування, зростанню потенційних ризиків дефіциту продовольства внаслідок реорганізації глобальних ланцюгів постачання; зниженню рівня міжнародної конкурентоспроможності національного агросектору внаслідок відкритості внутрішніх ринків. Виявлено, що чутливість національних економік до проблеми імпортозалежності проявляється для окремих груп країн у різний спосіб: від надвисокого рівня залежності від імпорту базових продуктів харчування, зокрема зернових, для країн із низьким рівнем доходів, до селективної залежності від імпорту окремих категорій продовольства для країн, що виступають потужними виробниками та світовими експортерами продовольства. Перспективи подальших досліджень вбачаються в аналізі регуляторної практики провідних держав-імпортерів продовольства в досягненні балансу між зовнішніми та внутрішніми каналами забезпечення продовольчої безпеки з урахуванням новітніх геополітичних викликів та конфліктів.

Ключові слова: продовольча безпека, глобальна продовольча безпека, імпорт, імпортозалежність, міжнародна торгівля, міжнародні продовольчі ланцюги.

The article summarizes the theoretical research of domestic and foreign scholars on the impact of the import component on the state of food security and identifies the factors that determine its dynamics in modern conditions. The purpose of this article is to identify the factors influencing the food security of importing countries in the modern era through the mechanisms of international food trade. To study this issue, a set of methods was used, namely: empirical-statistical, process and institutionalist approaches, comparative analysis. The results of the study demonstrate that the impact of food imports on food security arises from several factors. These include the destructive effects of high price volatility in global food markets on national economic development, increased risks of food shortages due to the restructuring of global agri-food supply chains, and diminished international competitiveness of the national agricultural sector caused by the openness of domestic markets and rising macroeconomic instability. The analysis highlights that national economies exhibit varying sensitivities to import dependence. For low-income countries, this often translates into a critical reliance on imports of staple foods, particularly cereals. In contrast, even countries that are major producers and global exporters of food can experience selective import dependence on specific food categories. The study identifies an essential determinant of the criticality of import dependence: not only the share of imports in total food consumption but also the degree of diversification in food imports. From a theoretical perspective, the research contributes to the understanding of balanced development in open national economies, incorporating food security as a key criterion. Its practical value lies in emphasizing the necessity of considering the combined influence of global and national factors when designing effective food security mechanisms. Prospects for further research lie in analyzing the regulatory practices of leading food-importing countries to achieve a balance between external and internal channels of food security, with particular consideration of recent geopolitical challenges and conflicts.

Keywords: Food security, global food security, food imports, import dependence, international trade, global food supply chains.

УДК 339.97:338.43: 332.2.021(045)

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-33>

Казанішен А.В.¹

здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії,
Державний торговельно- економічний
університет

Kazanishen Andrii

State University of Trade and Economics

Постановка проблеми. Актуальність проблематики досліджень, пов'язаної із ризиками високого рівня залежності держав від імпорту ключових продуктів харчування зумовлена її не лише економічним, але й вагомим соціальним та безпековим контекстом. Зокрема, варто акцентувати увагу на окремі аспекти, що визначають її значимість з позицій загроз продовольчій безпеці національних економік.

По-перше, держави, що мають в структурі споживчого продовольчого кошика значну питому вагу імпортної компоненти, значним чином вразливі внаслідок високого рівня волатильності цін на світових ринках на продукти харчування. Світові ціни на продовольство можуть різко коливатися через різні фактори, такі як погодні умови, геополітичні події та економічні кризи тощо. Все це вочевидь ускладнює забезпечення стабільного та

доступного доступу до продовольства для їхнього населення.

По-друге, високі рівні залежності від імпорту означають, що постачання продовольства в країні є чутливим до перебоїв у глобальних ланцюгах постачання. Природа цих перебоїв також достатньо варіативна: від стихійних лих, пандемій, торговельних суперечок або політичної нестабільності в країнах-експортерах. Все це призводить до дефіциту продовольства та зростання цін.

По-третє, не менш деструктивним чинником є коливання валютних курсів, що впливає на вартість імпортованого продовольства. Якщо у випадку із динамікою цін на світових ринках продовольчих товарів акцентується увага на впливовості ендогенних чинників, то у випадку із несприятливою динамікою обмінних курсів багато в чому зумовлено неефективністю монетарної політики

¹ ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6620-1381>

держави-імпортера продовольства. Ослаблення національної валюти робить імпорт дорожчим, що потенційно обмежує доступ до продовольчих товарів для вразливих верств населення.

Можна ще зазначити і про вплив інших чинників, як то: геополітичні ризики, перспективи втрати національного потенціалу агровиробництва внаслідок витіснення продукції локальних постачальників дешевшими іноземними товарами, порушення структури харчування населення країни внаслідок залежності від обмеженого асортименту імпортованих продуктів харчування, підсилення рівня макроекономічної вразливості національних завдяки витрачання значної частини валютних резервів на імпорт продовольства тощо.

У будь-якому випадку, залежність від імпорту зменшує контроль країни над постачанням продовольства, роблячи її вразливою до зовнішніх шоків і підриваючи її здатність забезпечувати постійний і доступний доступ до продовольства для своїх громадян. Це безпосередньо загрожує продовольчій безпеці, яка визначається за визначенням експертів ООН як «фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості безпечної та поживної їжі, що відповідає їхнім харчовим уподобанням та дієтичним потребам для активного і здорового життя» [1]. Зазначені аспекти відображають важливість та актуальність обраної проблематики, а відтак мають як теоретичне, так і прикладне значення для всебічного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розкриттю механізмів функціонування економік відкритого типу на умовах залучення імпортованих компонентів у відтворювальних процесах, ідентифікації переваг та ризиків в реалізації відповідної моделі економічного розвитку на основі досвіду зарубіжних країн та нашої держави присвячене фундаментальне дослідження «Потенціал імпортозаміщення в умовах цифрової трансформації» Мазаракі А. та ін. [2]. Окремі аспекти ризиків, які виникають при зростанні масштабів агропродовольчого імпорту для країн, що глибоко інтегровані у світогосподарські процеси було розкрито в низці праць зарубіжних вчених, аналітиків міжнародних інституцій. Зокрема, мова йде про напрацювання Бер-Навроцької А. та Садовського А. [3], Маркарян С. [4], Чернової В. та Нога В. [5]. Вплив глобальних геополітичних конфліктів на порушення міжнародних продовольчих ланцюгів та погіршення стану продовольчої безпеки в країнах – імпортерах розкрито в публікації Жанга З. та ін. [6].

Серед українських науковців, які розкривають взаємозв'язок між продовольчою безпекою та ризиками турбулентного глобального середовища, виділимо праці Франчука В., Копитко М., Мельника С. [7], Крилова Д. [8]. Проблематика продовольчої безпеки через вимір індикаторів

стрімкого зростання сукупних споживчих витрат українців на продуктові категорії споживчого кошика, селективну імпортозалежність по ключовим продуктам харчування, ідентифікація механізмів забезпечення продовольчих потреб домогосподарств України представлено в праці авторського колективу науковців Палапи Н., Дем'янюка О., Нагорнюка О. [9].

Ураховуючи ґрунтовні розробки українських та зарубіжних вчених щодо розкриття теоретичних засад та окремих проявів порушень продовольчої безпеки на глобальному та національному рівнях, додаткового розгляду потребують питання механізму взаємодії між імпортом продовольства та ризиками продовольчій безпеці національних економік, визначення детермінант, що підсилюють ризики зниження рівня самозабезпечення держав та зростання рівня імпортозалежності в частині продовольства в сучасну добу. Також актуалізується питання емпірико-статистичного тестування ключових положень щодо впливовості в сучасних умовах окремих чинників екзогенного та ендегенного походження (геополітичні конфлікти та військові дії, пандемії, монетарна політика держав, рекомбінація міжнародних продовольчих ланцюгів тощо) на стан продовольчої безпеки через підвищення рівня імпортозалежності.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття чинників впливу на стан продовольчої безпеки держав-імпортерів через механізми міжнародної торгівлі продовольством.

Виклад основних результатів дослідження.

Імпорт товарів продовольчої групи є важливою складовою глобальної торгівлі, він характеризується динамічним зростанням та вкрай асиметричним географічним представленням (табл. 1). З огляду на масштаби імпортованих закупівель продовольства станом на 2022 рік найбільшим покупцем виступає Європа та Центральна Азія (370 млрд дол. США), що складає близько 51 % від глобального імпорту відповідної товарної групи. Якщо ж апелювати до відносних показників, як то частка імпорту в загальному споживанні продовольства є найбільшою в країнах Латинської Америки та Карибського басейну і сягає близько 7 %.

Разом з тим, зауважимо, що представлені середні показники по регіонам не дають повного розуміння рівня залежності окремих держав від імпорту продовольства. Так, найвищі показники імпортозалежності демонструють острівні держави, зокрема для Ямайки цей рівень сягає 44%, для Кабо – Верде – 58%, а для Фіджі – безпрецедентні 62%. Ще більш вражаючі показники імпортозалежності спостерігаються в розрізі окремих товарних груп, зокрема зернових. І тут в найбільшій мірі вразливими є країни, що поєднують низький рівень доходів та низький рівень

Імпорт продуктів харчування по регіонам в 1990, 2010 та 2022 рр., тис дол. США

Регіони	Обсяги імпорту, тис дол США	Частка імпорту, %	Обсяги імпорту, тис дол США	Частка імпорту, %	Обсяги імпорту, тис дол США	Частка імпорту, %
	1990		2010		2022	
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	6186705,54	2,19	63048049,02	1,36	125713297,7	1,58
Європа та Центральна Азія	20368648,83	3,84	229730485	4,01	368289778,0	4,35
Латинська Америка та Карибський басейн	3957324,42	9,12	67135917,75	7,12	102402512,8	6,74
Близький Схід та Північна Африка	413464,52	0,49	9128396,29	0,93	11975889,51	0,78
Північна Америка	7643133,62	2,86	44112893,54	2,7	79814425,62	3,00
Південна Азія	301010,22	2,87	5701320,39	2,04	13204516,98	2,46
Африка на південь від Сахари	1277268,28	6,69	17998518,18	5,11	19998582,2	3,90

Джерело: розроблено автором на основі [10]

самозабезпеченості продовольством. Їх становище набуває особливої дестабілізації за умов порушення міжнародними постачальниками продовольства під впливом військових дій чи геополітичних конфліктів. Так, за оцінками експертів Всесвітнього економічного форуму, наразі це напряму стосується країн Північної та Східної Африки (Єгипет: 82 % імпорту продовольства), (Бенін, Сомалі: 100% імпорту продовольства), які залежать від поставок зернових з України та/або Росії [11].

Важливо зауважити, що важливим показником, що вказує на критичність рівнів імпортозалежності держав в частині продовольства є індикатор диверсифікації імпорту. Так, нами зазначалося, що з огляду на геопросторові аспекти світового імпорту продовольства, найбільша його частка припадає на регіон «Європа та Центральна Азія», в якому вагому частку посідають закупівлі в ЄС. У 2022 році імпорт агропродовольчої продукції в ЄС досяг рекордного значення в 158,6 млрд. євро. Попри значні масштаби закупівель при відносно потужному агросекторі країн ЄС, в самому співтоваристві ситуація не оцінюється як тривожна, оскільки імпорт агропродовольчої продукції до ЄС є добре диверсифікованим за країнами походженням. На три найбільші країни –постачальники імпорту продовольства в ЄС припадало 28% від загального імпорту ЄС у 2023 році, а імпорт на понад 1 млрд євро було отримано з 33 інших країн, що загалом свідчить про належний рівень диверсифікації[12]. Бразилія залишалася пріоритетним джерелом імпорту агропродовольчої продукції для ЄС у 2023 році, на яку припадало 11% всіх закупівель продовольства у 2023 році (17 млрд. євро). Велика Британія все ще залишається другою

країною за обсягами поставок імпорту до ЄС (10%, 15,5 млрд євро). Україна посідає чільне третє місце серед лідерів в 2023 році з вартістю в 11,8 млрд євро (7% імпорту ЄС).

Політика ЄС щодо уникнення впливу домінуючої сили постачальників за межами співтовариства по стратегічно значимим групам імпорту, до яких безумовно, належить і продовольство, цілком виправдана, що уможлиблює диверсифікацію не лише економічних, але й політичних ризиків з метою утримання індикаторів продовольчої безпеки на прийнятних рівнях.

І хоча проблема продовольчої імпортозалежності в тій чи іншій мірі торкається всіх груп країн та регіонів, разом з тим найбільш виразного прояву вона набуває саме в контексті загроз продовольчій безпеці в окремих групах держав. Найбільш вразливими є країни Африки на південь від Сахари та Південної Азії, які мають високу частку населення, що недоотримує базові рівні необхідного харчування та потерпає від недоїдання (рис. 1).

Так, за даними нещодавнього звіту, підготовленого Продовольчою і сільськогосподарською організацією FAO і Всесвітньою продовольчою програмою (WFP) [14], до весни 2025 року мільйони людей у 22 державах та окремих територіях, що залежать істотно від імпорту продовольства, можуть зіткнутися з серйозною нестачею продуктів харчування. Ця значна ескалація як географії поставок, так і глибини продовольчої кризи зумовлена, на думку експертів, низкою факторів, серед яких – тривалі та загострені конфлікти у різних кутках світу, економічні негаразди та екстремальні погодні явища, спричинені зміною клімату та феноменом Ла-Нінья. Серед країн, які викликають найбільше занепокоєння у світових лідерів та

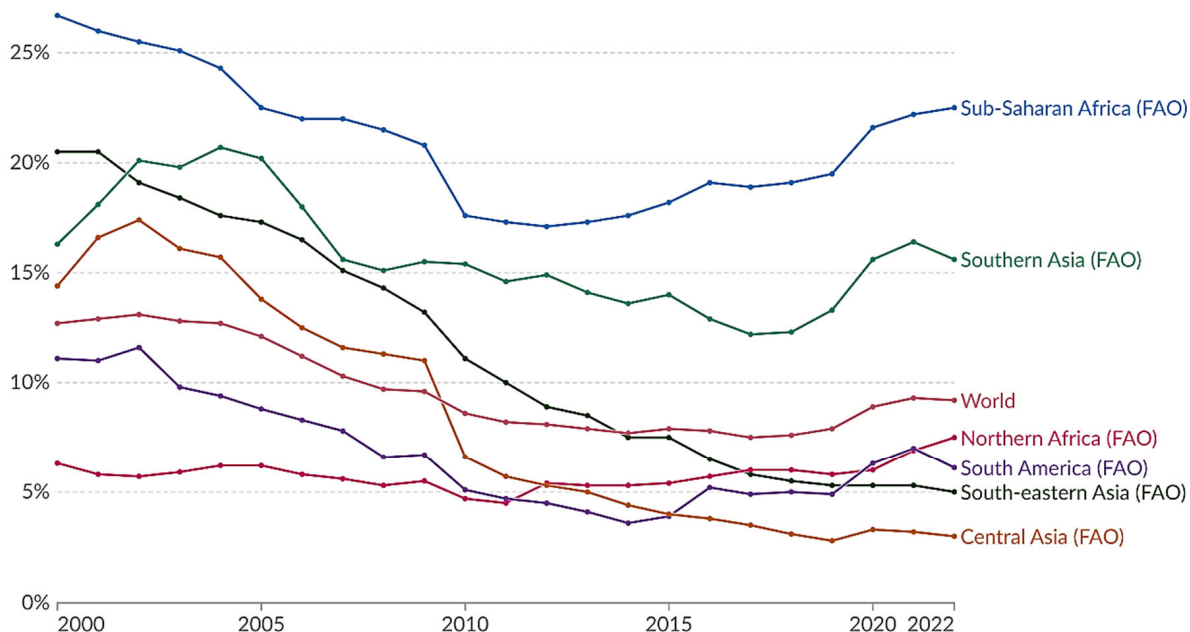

Рис. 1. Динаміка частки населення, що страждає від недоїдання в 2000–2022 рр. у світі в цілому та по окремих регіонах, у % від чисельності

Джерело: [13]

експертів FAO, називають Судан та Сектор Гази, а також Південний Судан, Гаїті та Малі. Мешканці цих регіонів вже потерпають від голоду або перебувають під загрозою голодної смерті (згідно з класифікацією IPC [15], фаза 5 – катастрофічна ситуація з продовольчою безпекою, коли щонайменше 20 відсотків домогосподарств у регіоні зазнають наслідків Фази 5, рівень гострого недоїдання перевищує 30 відсотків, і більше ніж 2 із 10 000 людей помирають щодня) та потребують термінової і масштабної гуманітарної підтримки.

Активні бойові дії, що відбуваються на території багатьох з цих країн та територій, а також в країнах – експортерах продовольства (Україна) призвели до руйнування системи виробництва та розподілу продуктів харчування, а також спричинили масове переміщення населення, що, в свою чергу, суттєво підірвало рівень доходів та купівельну спроможність людей.

Нами зауважувалося, що значні ризики для фізичної та економічної доступності продуктів харчування як складових продовольчої безпеки складають інфляційні чинники як на міжнародних ринках продовольства, так і всередині національних економік. За оцінками Світового Банку станом на 2024 рік внутрішня інфляція цін на харчові продукти залишається високою в багатьох країнах з низьким і середнім рівнем доходу. Інфляція вище 5% спостерігається в 59,1% країн з низьким рівнем доходу, 63% країн з рівнем доходу нижче середнього, 36% країн з рівнем доходу вище середнього і 10,9% країн з високим рівнем доходу.

У реальному вираженні інфляція цін на харчові продукти перевищила загальну інфляцію в 46,7% зі 167 країн [16]

Щорічний індекс цін на продукти харчування FAO (FFPI) за категоріями показує, що особливо відчутно зросли ціни на рослинні олії. Серед ключових чинників впливу стали: стрибок цін на нафту в усьому світі у 2020 і 2021 роках, а також порушення в продовольчих ланцюжках поставок під час пандемії COVID-19. В подальшому почали виявляти свій вплив наслідки війни в Україні через зростання транспортних витрат, підвищення цін на зерно, а відтак і на інші світові ціни на продукти харчування. За розрахунками, саме фактор зміни транспортних витрат і цін на зерно призвело до зростання на 3,68 відсотка світові ціни на продукти харчування. В довгостроковому періоді (рис. 2) можна спостерігати тренд до зростання цін на продовольство на світових ринках.

Разом з тим ця динаміка не є сталою та вирізняється значною волатильністю, що ускладнює можливості для країн – імпортерів продовольства здійснювати передбачувані закупівлі продовольства, що робить їх вразливим до зовнішніх шоків. Чутливість національних економік до проблеми імпортозалежності може проявлятися, як нами вже було зазначено, для різних груп країн у різний спосіб: від надвисокого рівня залежності від імпорту базових продуктів харчування, зокрема зернових, для країн із низьким рівнем доходів, до селективної залежності від імпорту окремих категорій продовольства навіть для країн, що виступають

Рис. 2. Динаміка світових цін на продовольство в 2000–2024 рр.
(включно з: м'ясом, молочними продуктами, злаками, рослинними оліями та цукром) помісячно, у %

Джерело: [17]

потужними виробниками та світовими експортерами продовольства.

Показовим в цьому сенсі є приклад КНР. Скористаємся підходами експертів експертів Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН для підтвердження цієї тези через застосування критерію продовольчої самозабезпеченості, що відображає реальний стан та тенденції щодо продовольчої безпеки країни. Експертами пропонується ураховувати три рівні: нижче 80% - дефіцит продовольства, від 80% до 120% – продовольча самозабезпеченість і вище 120% – надлишок продовольства [18]. Якщо оцінити ситуацію щодо КНР, то рівень її продовольчої самозабезпеченості істотно знизився зі 101,8% 2000 року до 76,8% 2020 року і, згідно прогнозів, знизиться до 65% до 2035 року, якщо не буде вжито своєчасних заходів. Попри те, що Китай є світовим лідером з виробництвом зернових (кукурудза, пшениця і рис), фруктів, овочів, м'яса, птиці, яєць і рибної продукції, з 2004 року він перетворився на чистого імпортера агропродовольчої продукції. Наразі він імпортує її більше, включно із соєвими бобами, кукурудзою, пшеницею, рисом і молочними продуктами, ніж будь-яка інша країна [19]. Збільшення поставок імпорту продовольства розглядається нинішнім керівником КНР на рівні системної проблеми національної безпеки [20], що зумовлює

до прийняття релевантних стратегій протидії цим тенденціям.

Висновки. В перебігу дослідження ідентифіковано вагомі чинники впливу на стан продовольчої безпеки держав-імпортерів в сучасну добу через механізми міжнародної торгівлі продовольством.

Результати дослідження показали, що вплив імпорту продовольчих товарів на стан продовольчої безпеки здійснюється завдяки деструктивному тиску на національний економічний розвиток високого рівня волатильності цін на світових ринках продуктів харчування, зростанню потенційних ризиків дефіциту продовольства внаслідок реорганізації глобальних ланцюгів постачання агропродовольчої продукції; зниженню рівня міжнародної конкурентоспроможності національного агросектору внаслідок відкритості внутрішніх ринків, підсиленню рівня макроекономічної вразливості національних економік завдяки витрачання значної частини валютних резервів на імпорт продовольства, неефективності монетарної політики національного регулятора, регіональних впливів глобальних фінансових та торговельних дисбалансів, активізації неопротекціонізму в регуляторних практиках держав-учасників глобального ринку продовольства, пандемій, політичної нестабільності в країнах-експортерах тощо. Аналіз показав, що чутливість національних економік до проблеми

імпортозалежності проявляється для різних груп країн у різний спосіб: від надвисокого рівня залежності від імпорту базових продуктів харчування, зокрема зернових, для країн із низьким рівнем доходів, до селективної залежності від імпорту окремих категорій продовольства навіть для країн, що виступають потужними виробниками та світовими експортерами продовольства. Визначено, що важливим чинником, що визначає критичність рівнів импортозалежності держав в частині продовольства є не лише індикатор частки імпорту в загальному обсязі споживання продовольства, але й рівень диверсифікації імпорту продовольчих товарів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в аналізі регуляторної практики провідних держав-імпортерів продовольства в досягненні балансу між зовнішніми та внутрішніми каналами забезпечення продовольчої безпеки з урахуванням новітніх геополітичних викликів та конфліктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. FAO. Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action. 1996. URL: <http://www.fao.org/docrep/003/w3613e/w3613e00.HTM> (дата звернення: 05.12.2024).
2. Mazaraki A., Melnyk T., Melnychenko S., Kudyрко L., Lositska T., Pugachevska K. Import substitution potential in the conditions of digital transformation. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2021. 164 p. DOI: <http://doi.org/10.15587/978-617-7319-51-0>
3. Baer-Nawrocka A., Sadowski A. Food Security and Food Self-Sufficiency around the World: A Typology of Countries. *PLoS ONE*. 2019. №14(3). P. e0213448. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0213448>
4. Markarian S.B. Import Substitution in the Agricultural Sector of Japan. *Japanese Studies*. 2017. № 1. P. 46-59. DOI: <http://doi.org/10.24411/2500-2872-2017-00004>
5. Chernova V.Y., Noha V.I. A study of the characteristics of food import dependence of the countries. *Amazonia Investiga*. 2019. № 8(24). P. 484–492. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1012> (дата звернення: 05.12.2024).
6. Zhang Z., Abdullah M.J., Xu G. et al. Countries' vulnerability to food supply disruptions caused by the Russia–Ukraine war from a trade dependency perspective. *Sci Rep*. 2023. № 13. P. 16591. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-023-43883-4>
7. Франчук В., Копитко М., Мельник С. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах мінливого безпекового середовища. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 3(67). С 9–17. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-9-17>
8. Крилов Д. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки України в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-03-07>

9. Палапа Н.В., Дем'янюк О.С., Нагорнюк О.М.. Продовольча безпека України: стан та актуальні питання сьогодення. *Агроєкологічний журнал*. 2022. № 2. С. 34-45. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2022.263314>

10. Food Products Imports by region. URL: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/2022/TradeFlow/Import/Partner/all/Product/16-24_FoodProd (дата звернення: 05.12.2024).

11. This is how wheat shortages are creating a food security risk. URL: <https://www.weforum.org/stories/2022/04/most-vulnerable-countries-wheat-shortages/> (дата звернення: 05.12.2024).

12. Monitoring EU AGRI-FOOD TRADE. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/b2e5ee02-4a25-4a6b-9663-92dbee9eb211_en?file_name=monitoring-agri-food-trade_dec2023_en.pdf (дата звернення: 05.12.2024).

13. Hannah R., Rosado P., Roser M. Hunger and Undernourishment. Published online at OurWorldInData.org. 2023. URL: <https://ourworldindata.org/hunger-and-undernourishment> (дата звернення: 05.12.2024).

14. Hunger Hotspots: FAO-WFP early warnings on acute food insecurity, November 2024 to May 2025 Outlook. URL: <https://www.wfp.org/publications/hunger-hotspots-fao-wfp-early-warnings-acute-food-insecurity-november-2024-may-2025> (дата звернення: 05.12.2024).

15. Integrated Food Security Phase Classification (IPC) Explainer. URL: <https://www.usaid.gov/food-assistance/integrated-food-security-phase-classification-ipc-explainer> (дата звернення: 05.12.2024).

16. The State of Food Security and Nutrition in the World. 2024. URL: <https://www.fao.org/publications/home/fao-flagship-publications/the-state-of-food-security-and-nutrition-in-the-world/en> (дата звернення: 05.12.2024).

17. Monthly food price index worldwide from 2000 to 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/1111134/monthly-food-price-index-worldwide/> (дата звернення: 05.12.2024).

18. Food self-sufficiency and International trade: a false dichotomy? URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/ea722624-2814-4cc5-ba44-90a79a2c2de5/content> (дата звернення: 05.12.2024).

19. Omkar Bhole. Import Dependency and China's Food Security. URL: <https://www.geopoliticalmonitor.com/import-dependency-and-chinas-food-security/> (дата звернення: 05.12.2024).

20. Zongyuan Zoe Liu. China Increasingly Relies on Imported Food. That's a Problem. 2023. URL: <https://www.cfr.org/article/china-increasingly-relies-imported-food-thats-problem> (дата звернення: 05.12.2024).

REFERENCES:

1. FAO (1996). Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action. Available at: <http://www.fao.org/docrep/003/w3613e/w3613e00.HTM> (accessed 5 December 2024).
2. Mazaraki A., Melnyk T., Melnychenko S., Kudyрко L., Lositska T., Pugachevska K. (2021). Import substitution potential in the conditions of digital transfor-

mation. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 164 p. DOI: <http://doi.org/10.15587/978-617-7319-51-0>

3. Baer-Nawrocka A., Sadowski A. (2019). Food Security and Food Self-Sufficiency around the World: A Typology of Countries. *PLoS ONE*, no. 14(3), pp. e0213448. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0213448>

4. Markarian S.B. (2017). Import Substitution in the Agricultural Sector of Japan. *Japanese Studies*, no 1, pp. 46-59. DOI: <https://doi.org/10.24411/2500-2872-2017-00004>

5. Chernova V.Y., Noha V.I. (2019). A study of the characteristics of food import dependence of the countries. *Amazonia Investiga*, no 8(24), pp. 484–492. Available at: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1012> (accessed 5 December, 2024).

6. Zhang Z., Abdullah M.J., Xu G. et al. (2023). Countries' vulnerability to food supply disruptions caused by the Russia–Ukraine war from a trade dependency perspective. *Sci Rep*, no. 13, pp. 16591. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-023-43883-4>

7. Franchuk V., Kopytko M., Melnyk S. (2022). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyscha [Ensuring Ukraine's food security in a changing security environment]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, no. 3(67). DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-9-17> (in Ukrainian).

8. Krylov, D. (2023). Problemy zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Problems of ensuring food security of Ukraine in modern conditions]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, no. (7). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-03-07> (in Ukrainian).

9. Palapa, N.V., Demianiuk, O.S., Nahorniuk, O.M. (2022). Prodovolcha bezpeka Ukrainy: stan ta aktualni pytannia sohodennia [Food security of Ukraine: the state and current issues]. *Ahroekolohichniy zhurnal*, no. 2. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2022.263314> (in Ukrainian).

10. Food Products Imports by region Available at: https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/2022/TradeFlow/Import/Partner/all/Product/16-24_FoodProd (accessed 5 December 2024)

11. This is how wheat shortages are creating a food security risk. Available at: <https://www.weforum.org/stories/2022/04/most-vulnerable-countries-wheat-shortages/> (accessed 5 December 2024)

12. Monitoring EU AGRI-FOOD TRADE. Available at: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/b2e5ee02-4a25-4a6b-9663-92dbee9eb211_en?filename=monitoring-agri-food-trade_dec2023_en.pdf (accessed 5 December 2024)

13. Hannah R., Rosado P., Roser M. (2023) Hunger and Undernourishment. Published online at OurWorld-Data.org. Available at: <https://ourworldindata.org/hunger-and-undernourishment> (accessed 5 December 2024).

14. Hunger Hotspots: FAO-WFP early warnings on acute food insecurity, November 2024 to May 2025 Outlook. Available at: <https://www.wfp.org/publications/hunger-hotspots-fao-wfp-early-warnings-acute-food-insecurity-november-2024-may-2025> (accessed 5 December 2024)

15. Integrated Food Security Phase Classification (IPC) Explainer. Available at: <https://www.usaid.gov/food-assistance/integrated-food-security-phase-classification-ipc-explainer> (accessed 5 December 2024)

16. The State of Food Security and Nutrition in the World 2024. Available at: <https://www.fao.org/publications/home/fao-flagship-publications/the-state-of-food-security-and-nutrition-in-the-world/en> (accessed 5 December 2024)

17. Monthly food price index worldwide from 2000 to 2024. Available at: <https://www.statista.com/statistics/1111134/monthly-food-price-index-worldwide/> (accessed 5 December 2024)

18. Food self-sufficiency and International trade: a false dichotomy? Available at: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/ea722624-2814-4cc5-ba44-90a79a2c2de5/content> (accessed 5 December 2024)

19. Omkar Bhole. Import Dependency and China's Food Security. Available at: <https://www.geopolitical-monitor.com/import-dependency-and-chinas-food-security/> (accessed 5 December 2024)

20. Zongyuan Zou Liu (2023). China Increasingly Relies on Imported Food. That's a Problem. Available at: <https://www.cfr.org/article/china-increasingly-relies-imported-food-thats-problem> (accessed 5 December 2024)